

НИКОЛАЙ УСТИНОВИЧ СЛЕДА НА ЧОВЕК

Превод от руски: Цвета Пеева, 1964

chitanka.info

1

Не е лесна работа да извървиш в тайгата с тежка раница на гърба повече от тридесет километра за краткия есенен ден. Точно това си помисли Егор Качергин, когато пред него блесна със студената си стомана реката. И сякаш едва сега, когато стигна реката, където го очакваше дълга почивка, той усети как са изтръпнали раменете му под каишите, как парят стъпалата на краката му и го наболява кръстът.

Егор спря до самия край на високия стръмен бряг и внимателно огледа реката. Широка, могъща, тук тя течеше плавно и величествено. Слънцето още не бе залязло, но лъчите му вече не проникваха през сивото кече на облаците и водата на места бе потъмняла. Само гъстите петънца от синкавобели ледени късчета, бързащи деловито някъде надолу, издаваха движението ѝ.

„След едно-две денонощия цялата ще замръзне“ — определи Егор.

Преди три дни, когато се стягаше за лова в тайгата, колхозниците го посъветваха да изчака още една седмица:

— Скоро няма да замръзне — казваха те. — Доста ще чакаш, за да се прехвърлиш оттатък в кедровите гори.

Но Егор вярваше на белезите. А те показваха, че тази година студовете ще сковат реката по-рано. Един ден път на кон, ден път пеш до реката, после още двадесетина километра надолу по течението. Точно по това време и студовете ще я сковат. Мини по леда и ето ги кедровите гори. В ловната колибка още през лятото бяха откарани брашно, сухари, захар, сол, боеприпаси. Почини си час и започвай лова на катерички.

Качергин погледна часовника си и реши да не почива на брега, както мислеше преди. Скоро щеше да се стъмни, а до мястото, където щеше да ношува, оставаха само някакви си два километра. Пооправи раницата си и закрачи надолу по реката.

След малко отпред се разнесе глухо постоянно бучене. Там реката преминаваше през тесен, но опасен за лодките назъбен праг. Но

по-нататък се простираха спокойни плавателни участъци, където студът най-напред изграждаше ледени мостове.

След като отмина прага, Егор се спусна в дълбоко дефиле, обрасло гъсто с ели и разделено от вливащите се в реката ручей. Тук не проникваше дори силният вятър и по-добро място за почивка трудно би могло да се намери.

Чак сега Качергин свали раницата си и размърда с облекчение изтръпналите си рамене.

— Край, Руслан! — каза той на кучето, което внимателно следеше с очи движението му. — Ще ноцуваме!

И натичалият се през деня пес веднага се сви на кравай на земята.

Егор обичаше нощуванията в тайгата. Някакво необяснимо удоволствие му доставяше да сече тънките клони на лиственицата, да мъкне сухите пънове и да подрежда грижовно всичко на камара. А паленето на огъня той превръщаше просто в свещенодействие.

Червеникавите езичета на пламъците запълзяха по клоните. Сухите съчки весело затрепяха, над кичестите клони закръжи синкав дим, в мрачното небе полетяха едва забележими частици.

Егор се отдръпна встрани и започна да сече елови клонки за постеля.

2

На сутринта Качергин дълго пи чай край огъня. През нощта небето се бе очистило от сивите облаци, денят обещавахе да бъде ясен и тих.

При изгрев-слънце силно застудя. Тайгата бе изпълнена с такава напрегната тишина, че и звукът от падаща шишарка се чуваше надалеч. Брезите и трепетликите бяха отдавна захвърлили зелените си корони, тайгата бе просветляла и сякаш пооредяла. Високата полегнала трева бе покрита със скреж и поскърцваше под ботушите.

Егор се приготви за път, загаси внимателно тлеещата жаравя и заслиза към устието на ручей. Едва бе изминал стотина крачки и се натъкна на скорошно огнище, преди около три-четири дни някой бе нощувал тук. По-скоро преди четири. Тогава валя дъжд и пътникът е бил принуден да си направи над постелята малък навес от елови клони. Но кой можеше да бъде той? Ловците от колхоза се бяха отправили в друга посока; насам, към реката тръгна само той, Качергин. Някои от плаващите по реката може би?

Егор се запровира през гъстата млада смърчова горичка към устието и удивен подсвири. Пред себе си видя наполовина издърпана върху камъните синя лодка. От високо вдигнатия ѝ нос до забития в земята кол се бе проточила дълга верига. Водата бе заляла кърмата. През нея се виждаше пробив на дъното — една от дъските се бе наполовина откъртила от силен удар. Беше моторна лодка, но моторът го нямаше.

С око на познавач Качергин определи: с подръчни средства не може да се поправи. Това бе разбрал естествено и стопанинът на лодката. Неизвестният пътешественик, убедил се, че по-нататъшното плаване е невъзможно, бе завързал лодката и свалил мотора. Но къде ли го е скрил?

Егор затърси следи. Влажният пясък наоколо бе изпотъпкан от ботуши с назъбени подметки. Ръбовете бяха наполовина изтрити, изглежда човекът бе ходил доста из тайгата. Там, където брегът бе по-

полегат, се виждаше нещо като пътечка: пътникът бе минавал през това място няколко пъти.

Качергин се изкачи на брега.

Не бе сгрешил. До голям забит в земята камък забеляза разровена наскоро и отгпкана след това с назъбените подметки пръст.

Качергин разчовърка замръзналата коричка и скоро острието на ножа му удари в метал. Разшири отвора и видя част от засипания с пръст мотор.

„Юнак! — мислено одобри Егор постъпката на неизвестния пътник. — Погрижил се е за лодката и мотора. Само че не докрай. Моторът ще се запази, а лодката напролет реката ще я отнесе. Заедно с леда...“

Качергин се спусна долу, подръпна лодката за веригата. Не, сам няма да я измъкне. А да я остави — не бива. Ще я отнесе...

Отсече стройна млада ела, окастри клоните ѝ и нарязва трупа на няколко части. Нареди ги пред лодката. Преметна веригата през рамо, напъна се. С голям труд успя да издърпа лодката върху трупите. По-нататък работата тръгна по-леко. Най-сетне измъкна лодката на безопасно място и я завърза за едно дърво.

— Сега вече е добре — рече Качергин удовлетворен и изтри с ръкава потта от челото си.

„Интересно, за кого ли се старах? — помисли си той. — Нашите ловци нямат такива лодки. Това е по-скоро човек, който се връща от някаква експедиция. Но защо е сам? И накъде ли се е запътил?“

Егор си почина, нагласи раницата си и тръгна. Но скоро трябваше пак да спре. Зад острия завой, където започваше нисък горист бряг, се натъкна на площадка, осеяна с трески. Пясъкът беше изпотъпкан все със същите следи. Недалеч се виждаха пънове на изсечени наскоро сухи ели. Край самата вода се търкаляха изпомачкани усукани върбови клони.

„Я гледай! — весело си помисли Егор, като се зарадва на съобразителността на непознатия. — Направил си е сал! Да, този няма да пропадне в тайгата. Находчив е.“

Изглежда, пътникът бе нощувал и тук: в огнището имаше много пепел, наоколо се търкаляха изпомачкани елови клонки. Тук следата на човека свършваше — по-нататък ситният пясък беше чист като неизписана хартия.

— Отплувал е — прошепна Качергин, като гледаше безкрайните потоци от все по-гъста ледена каша. Дано е преминал благополучно...

3

Есента е най-хубавият сезон в тайгата. По това време изчезва най-страшният бич на всичко живо — насекомите. Тревата поляга и вече не пречи при ходене, няма ги и изтощителните жеги. А главно — с есенните студове кожата на животните стават най-ценни. Потъмнява искрящата кожа на самура, а кожата на катеричката посивява. И колко е приятно да започнеш ловния сезон с точен изстрел.

Докато Егор вървеше бавно край брега, Руслан излая по няколко катерички. Ловецът ги свали спокойно една след друга. Животинчетата бяха пълни, охранени — тази година имаше достатъчно храна. Ловът обещавахе да бъде сполучлив. И това повишаваше настроението.

Качергин тихо си затананика песента за славното море — свещения Байкал. Така вървяха те покрай брега — ловецът и кучето и двамата доволни от живота и един от друг.

Измъкналата се от планините река се разливаше в долината на множество големи и малки ръкави. Едни бяха вече изпълнени с ледена каша, по другите ледовете още се движеха, но се движеха бавно, трупаха се един върху друг, като стигаха чак до бреговете и там дълго се задържаха.

До мястото, където Качергин обикновено преминаваше реката, оставаше още час път. Там той си имаше солидна, покрита с кора и чимове колиба. Понякога, докато чакаше да замръзне реката, му се случваше да живее в нея по няколко дни. Но този път няма да се заседи дълго. Ще си почине един ден и ще се прехвърли на отсрещния бряг, в кедровите гори.

От тия мисли го отвлече странното поведение на Руслан. Кучето бе наострило уши и като душеше пясъка, хукна, без да лае, напред. Ясно беше, че е попаднало на следа.

Качергин по навик, без да съзнава, свали пушката от рамото си. Нямахше никой...

След няколко крачки той спря и се наведе над земята. Пак същата следа. Назъбената подметка на ботуша! Ето тук непознатият

пътник бе слязъл от леда на брега и захвърлил ненужния му вече дълъг прът. Точно в средата на протока се виждаше затиснатият от ледовете сал.

Качергин разбра всичко. Някъде там горе човекът бе навлязъл със сала си в крайния ръкав, а може и течението да го е завлякло насам. Ледовете са извъртели сала и с широката си част той е затворил единствения тесен проход. Ако течението тук беше силно, ледовете биха разкъсали сала, но това слабо препятствие се е оказало достатъчно, за да спре движението на ледовете. На човека не му е оставало нищо друго, освен да вземе пръта и скачайки от лед на лед, да се добере до брега.

„Не е преминал — поклати глава Егор, — накъде ли ще е тръгнал?“

Отпред се простираше безлюдната тайга, едва след много десетки километри реката навлизаше в що-годе населено място. Назад също е далеч, пък и трябва да се знаят пътеките. С една дума — все на камък ще удари.

Доброто му настроение веднага се изпари. Качергин си представяше напълно ясно, какво очаква пътника по-нататък. В най-добрия случай глад и лишения, в най-лошия...

„И защо ли се е бавил толкова в горното течение, докато замръзне реката! — разсърди се Егор. — Истинска глупост! Опитай сега да се измъкнеш.“

Следите водеха надолу по течението. По крайбрежните плитчини те изчезваха, но там, където имаше пясък, назъбените подметки се бяха отпечатали достатъчно ясно. Човекът е вървял с отмерена уверена крачка.

Изад младата елова горичка се показва конусовидният връх на колибата. Егор свърна към временния си пристан и още отдалеч разбра, че непознатият е нощувал тук. Пак следа от огнище, горяло може би вчера, пак елови клонки. Но този път над огъня нямаше подпора, пътникът не бе варил чай. „Котлето е потънало в реката — разбра ловецът. — Добре ще е, ако се е отървал само с това...“

Качергин разгледа нахвърляните в колибата клонки. Те бяха отсечени с брадва, а може би и отрязани с нож. Във всеки случай пътникът е имал някакъв инструмент за рязане.

„Все едно — лошо — въздъхна Егор, като гледаше Руслан. — Трудничко ще му бъде на човека...“

Кучето приповдигна глава от изтегнатите си лапи и сякаш съгласявайки се със стопанина си, махна с опашка.

4

През нощта времето рязко се промени. От есенната тишина не остана и помен. Нахлулият от планините вятър бе докарал белезникави снежни облаци. Дърветата трепнаха, прошепнаха си нещо и възмутено зашумяха. През гъстите клони се посипа суграшица.

Качергин отиде към реката. Тук незадържаният от нищо вятър се бе развихрил с цялата си сила. Острите ръбове на стърчащите ледени блокове бяха обвити в снежен прах. От време на време нещо глухо изпукваше, ледените блокове по средата на реката ту се раздвижваха, ту отново замръзваха в странни камари. Вятърът бе разбудил успокоилата се река и сега тя сърдито шаваше, като чупеше ту тук, ту там неукрепналата ледена броня.

— В колибата, Руслан — мрачно изкомандува на кучето Егор. — Кой дявол го докара този вятър. Ще има да киснем тук...

Вътре бе тихо. Запаленият до входа огън грееше приятно. Оттук бушуващата навън буря изглеждаше още по-страшна.

И може би затова мислите на Егор все се връщаха към непознатия пътник. Къде ли е сега и какво ли прави? Сит ли е или гладен? Дали ще изчака бурята в някое закътано място или капнал от умора, върви упорито въпреки вятъра към далечната си цел?

Качергин не можеше вече да се радва на топлината и покоя. Изчезна задоволството от примитивното, но тъй ценно за тайгата благополучие и уют. Бе недоволен от себе си и безпокойството все по-силно завладяваше душата му.

Някак си без да съзнава, ръцете му сами се протегнаха към пушката и раницата.

— Да вървим, Руслан — каза Егор.

Кучето сладко се прозя и неохотно изпълзя от колибата. Чак когато крачеше под олюляващите се дървета, шибан от потоците суграшица, Качергин разбра какво трябва да прави. Днес все едно не може да се прехвърли на отвъдния бряг. Навярно и утре и вместо да чака в колибата, по-добре е да тръгне надолу по брега. Може

непознатият да изчаква оправянето на времето някъде съвсем наблизо. Човекът е изпаднал в беда — това е безспорно. Щом е загубил и котлето си. Не бива да допусне той да върви така с голи ръце към гибелта си.

Вятърът виеше и бучеше във върховете на дърветата, земята постепенно побеляваше от суграшицата, а Качергин все крачеше и крачеше надолу по реката.

Привечер се натъкна на разпръснати от вятъра остатъци от огън. Непознатият не бе нощувал тук огънят бе запален на открито място. Аха, ето каква била работата: лапичка от катеричка! Имал е късмет пътникът, убил е катеричка, изпекъл я е на огъня и я е изял. Ето и върбовата пръчка, която е използвал за шиш...

Изглежда, горкият няма никакви продукти, иначе би ли си губил времето през деня, за да пече катеричка. Ако човек не е гладен, ще стори това, когато спре да нощува.

Но как Егор ще догони този силен тялом и духом бързо вървящ човек?

За лова вече той не мислеше. Сега пред него бе изникнала нова задача: да настигне непознатия и Качергин без отдих вървеше все напред със същите отмерени спорни крачки.

5

Следващото място, където бе нощувал пътникът, Егор откри, преди да настъпи нощта. Той бе свикнал вече със строгия ред на този човек: почиваше само в гористите долчинки, наклонена стена, непременно откъм страната, откъдето духаше вятърът, постелил елови клонки. И това въпреки глада и умората, когато ти се ще да пренебрегнеш правилата на тайгата и да се ограничиш само с един огън. Дисциплината на непознатия изпълни Качергин с уважение.

Дългата нощ измина неспокойно. Беше студено и трябваше често да става, за да подхвърля дърва в огъня. А когато огънят се разгаряше, вятърът раздухваше искрите и дима и ги отпращаше в лицето му. На няколко пъти се запали ватенката му, окачената да съхне партенка за малко не изгоря.

Недоспал, мрачен Егор продължи на разсъмване пътя си. Времето никак не се бе променило, само вместо суграшица заваля ситен сняг. Тайгата съвсем побеля.

Остър каменист нос се врязваше отпред в реката. На самия му край се извисяваше могъща лиственица. Тя бе разперила настрани дебелите си възлести клони, напомнящи протегнати срещу вятъра силни ръце.

„Колко ли страшни бури е издържало това дърво — помисли си Качергин. — И все си стои и никаква сила не ще го сломи...“

Едва сега той забеляза, че долу, на височината на гърдите на човек кората на лиственицата е издялана. Това бе направено скоро, оголената дървесина още не бе успяла да потъмнее от Слънцето.

Егор се приближи до дървото и с удивление прочете издълбаните с нож думи: „В дупката под камъка.“ Голяма стрелка сочеше надолу към корените.

Качергин отмести обсипаната със сняг каменна плоча, отдолу имаше малка вдлъбнатина, а в нея между две брезови кори обикновена ученическа тетрадка. Предчувствайки, че тук се крие някакво обяснение на загадъчната история на непознатия, Егор се скри на завет

зад дебелия дънер на лиственицата и с вълнение разтвори тетрадката. С обикновен, добре подострен молив, с неравен почерк бе написано:

„Аз, хидрографът Леонид Михайлович Зирянов, бях изпратен в горното течение на реката, в района на Светлото езеро, с цел да събера допълнителни данни, необходими за уточняване на мястото за построяване на хидрометеорологична станция.

Пътя от града до езерото изминахме с моторна лодка двамата с водача Яков Мелников; по-нататък той изпълняваше задълженията на общ работник. След като Мелников си свърши задачата, аз му платих и, както предварително се бяхме уговорили, той се върна в бригадата си. Обратно тръгнах сам.

На Василевския праг лодката се проби и аз едва стигнах до левия бряг близо до устието на Безименния ручей. Пробивът не можеше да се поправи, затова се наложи да завържа лодката, да сваля мотора и да го закопая до големия камък на стръмния бряг. После си направих сал и заплувах надолу по реката.

В тесния проток салът бе затиснат от ледовете, насмалко не се обърна, във водата падна раницата с продуктите ми и завързаното за нея котле. Поради задръстването по-нататък не можеше да се плава и аз слязох на брега. Със себе си имам малокалибрена пушка, дванадесет патрона, походна брадвичка, голям сгъваем нож и непълна кутия кибрит.

Вървя надолу по реката с надежда да се добера до някое населено място. Нямам никакви продукти. Вчера застрелях една катеричка и я изядох. Тази нощ от искрите на огъня на гърба на ватенката ми изгоря голяма дупка. Панталоните ми се изпокъсаха.

Не съм се отчаял, но не се и утешавам с илюзии. Краят ми може скоро да настъпи. Жалко ще е работата ми да пропадне. Затова реших, докато имам още сили, да изложя накратко резултата от проучванията си и да го

оставя тук. Тетрадката може би скоро ще бъде намерена.
Дневникът и документацията са у мен.“

Следващите страници бяха изпълнени с неразбираеми за Качергин чертежи, цифри и описания. Накрая имаше дата и подпис:

„Л. Зирянов“

И нищо друго. Никакви оплаквания, нито дума за сбогуване.
Нищо...

6

Гладен, окъсан, измъчен, Зирянов вървеше из дивите дебри на тайгата и оставяше следа след себе си. Това беше следа на мъжествен човек със силен дух.

Трудно беше на Качергин да проумее как е станало това, но фактът си оставаше факт: хидрографът бе застрелял видра. Егор разбра по жалките останки от изхвърлените ѝ вътрешности, неизядени от враните, и по парчетата козина, полепнали по ледената коричка на един камък.

В една дупка под стръмния бряг Зирянов бе пекъл „шишчета“. Качергин си помисли, какъв ли вкус трябва да е имало това вмирисано на риба месо, при това без сол и хляб и едва не му се догади. Но въпреки всичко ловецът се зарадва, че хидрографът все пак има някаква храна. Гладна смърт не го заплашваше.

Но колко издръжлив и упорит беше този Зирянов! Правеше само къси и най-необходими почивки и вървеше така бързо, че между него и силния, свикнал с преходите в тайгата Качергин, оставаше все едно и също разстояние.

„Че аз така ще преброя напразно цялата тайга подире му“ — мислеше си от време на време Качергин и сам не знаеше дали се радва или е недоволен. Понякога му ставаше дори смешно. Това приличаше на състезание по издръжливост.

Егор опита да си представи как ли изглежда този Зирянов. Стар ли е или млад? И някак си постепенно във въображението му се изгради образът на кален опитен, около четиридесетгодишен човек, здрав и неособено приказлив, влюбен безумно в своята хидрография. И поради това не успял да се ожени.

После Качергин започна да се безпокои: ще се сети ли Зирянов да завърже кожата от видрата на мястото, където бе изгоряла ватенката му? Вятърът духаше точно в гръб.

Изведнъж горе в мъглата от скреж се мярна нещо. Стори му се, че над върховете на дърветата бавно и безшумно се плъзна голяма

птица.

Качергин вдигна глава — и остана поразен. Вертолет. Истински вертолет, който се спускаше от небето.

Но защо зави встрани? Нима летецът не го забеляза?

Егор затича и като викаше и махаше с ръце, хукна след бавно отдалечаващия се вертолет.

Аха, видяха го! Някой махна с ръка през борда. Но огромният скакалец продължи да се отдалечава нанякъде. После увисна над едно място и след минута се запуска към земята — точно към центъра на малка полянка.

Качергин не видя как кацна вертолетът, пречеха му дърветата. Изпотен от вълнение, той затича с всички сили към полянката. Насреща му от младата елова горичка изскочи човек с авиаторски шлем.

— Вие да не сте... Зирянов? — стигна до него неувереният въпрос.

— Не — поклати глава Егор. И като забеляза разочарованието на летеца, побърза да добави: — Но аз знам къде да го търсим. — Качергин извади от джоба си тетрадката. — Ето, четете. После ще приказваме.

Те бяха четирима: пилотът, лекарят, Егор и Руслан. Издигнаха се във въздуха и бавно полетяха над тайгата.

Вертолетът летеше над самите дървета, това ограничаваше много кръгзора. И макар да летяха бавно, очите така се премрежваха от мяркащите се върхове на ели, смърчове и кедри, че беше невъзможно да се съсредоточиш и да се вгледаш в това, което ставаше на земята. Впрочем Егор скоро свикна и започна да различава познатите места.

„Ами ако не го намерим? — затревожи се Качергин. — Скоро ще се стъмни, тогава как ще го видим в тоя гъсталак?“

Егор хвърли поглед към летеца. Лицето му бе непроницаемо. Спокойно и невъзмутимо то поглеждаше ту уредите, ту надолу към земята. Навярно със същото спокойствие би посрещнал всяка радост или беда. Нали му е такава професията, направила е характера му твърд като камък. А летецът си мислеше, че Зирянков трябва да е някъде в тоя квадрат. Може и да са прелетели над него. Тайгата край брега е доста гъста. А след половин час ще се стъмни. Значи не е изключено и да нощуват на някоя поляна. На сутринта ще продължат търсенето.

8

На сутринта слънцето дълго не се показваше от мъглата, а когато най-сетне изскочи, в тайгата не стана по-топло. Зимата бе дошла изведнъж. Рожкавият сняг по земята и дърветата засвятка с безброй искрици. В тишината кънтеше всеки звук.

— Време е! — рече пилотът. — Вчера просто не сме го забелязали. Може да се е отклонил от реката и да е свърнал встрани.

И пак се замяркаха под вертолета върхове — стреловидни, кичести, посипани със сняг, голи... Бялата лента от ледени блокове по реката се губеше в далечината. Каква незабележима прашинка беше тук самотният човек, дошъл да покори и оползотвори тази дива страна.

Вертолетът внезапно рязко зави и намали скоростта си. Качергин напразно се мъчеше да различи долу нещо ново. Същият заснежен бряг, същите кичести ели...

Не, ето в далечината някаква тъмна точка. Тя като че ли се движи. Да, точно тъй. Човек!

Пилотът кацна на стотина метра от пътника и докато се измъкваше от вертолета, той се приближаваше с бързи крачки към тях.

„Не е той!“ — мярна се в главата на Егор. — Нали според представата му Зиряннов трябваше да бъде як четиридесетгодишен мъж, а този беше слабичък, млад и дълъг като върлина. В следващия миг Качергин забеляза кожата от видра. Хидрографът я бе сложил на гърба си с козината към тялото и отгоре бе облякъл изгорената ватенка.

Лекарят и пилотът отрупваха Зиряннов с въпроси, а Егор стоеше настрана и си мислеше, че свършва неочакваното приключение. Погледът му се спря на изпокъсаните панталони на хидрографа. През една дупка даже прозираше голото тяло. Не на всеки връл и кипял в тайгата се случва това, което бе понесъл този млад човек!

— Не, не съм видял вчера самолета — отвръщаше Зиряннов, като пъхаше бързо в устата си парче шоколад. — Дочух някакво бучене, но дори и не помислих, че се отнася за мен. Разчитах само на собствените си сили...

— Прекалена увереност, млади човече — измърмори лекарят, недоволен може би, че нямаше работа за него.

— Е, този път имахте късмет, помощта идваше от две страни — усмихна се пилотът.

— Та той и сам би стигнал до населено място — намеси се в разговора Егор. — В това съм напълно уверен. Разбрах го, когато вървах по следата му.

Разказът е публикуван в списание „Космос“, брой 10 от 1964 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.